עב: בן סורר ומורה פרק שמיני סנהדרין

עין משפט נר מצוה

מ א מיי׳ פ״ט מהלכות גניבה הלכה י׳ סמג שם:
מא ב מיי׳ שם הלכה ז׳:
מב ג מיי׳ שם הלכה יג׳:
מג ד ה מיי׳ שם הלכה ז׳:
מד ו ז מיי׳ שם הלכה ח׳:
מה ח מיי׳ פ״ח מהל׳ רוצח הלכה ו׳ סמג לאוין קפח טו״ע ח״מ סי׳ תכה פעיף ח׳:
מו ט מיי׳ שם הלכה ט טוש״ע שם פעיף כ׳:

מסורת הש״ס

כאן באב על הבן. גרייתא דאם ברור לך כשמע שאין לו שלוש עמך הרגהו הא סתמא אל תהרגהו ובשמעתא קמייתא דפסחים (דף כ: ושם) דדרשינן לאור יקוש רואה מי פשיטא לך מילתא כנהורא דאנפשות קאמי רואה הוא ויתן להגילו בנפשו ופירש שם בקונטרס כגון בן על האב או על אדם ולא יתכן כדאמרינן הכא דהני אפילו בסתמא רואה הוא ולא בעינן שיהא פשוט כנהורא אלא התם יש לומר דואה בהאב על הבן דאי קים ליה בגוויה ששונאו רואה הוא ויתן להגילו בנפשו ואי מספקא לך מילתא כגילוי בנפשו בעיניך כגנב ולא יתן להגילו בנפשו: **ישראל** הוא בן ברית הוא. ישראל ולא כותי בן ברית ולא מומר לעבודת כוכבים דמומרין לעבודת כוכבים[מא] הוי מורידין ולא מעלין[מב]: ומה

[א]כאן באב על הבן כאן בבן על האב אמר רב כל דאתי עלאי במחתרתא קטילנא ליה לבר מרב חנינא בר שילא מאי טעמא אילימא משום דצדיק הוא הא קאתי במחתרתא אלא משום דקים לי בגוויה דמרחם עלי כרחם אב על הבן תנו רבנן [1]דמים לו בין בחול בין בשבת [2]אין לו דמים [3]בין בחול בין בשבת בשלמא אין לו דמים בין בחול בין בשבת איצטריך סלקא דעתך אמינא מידי דהוה אהרוגי בית דין דבשבת לא קטלינן קמ"ל דקטלינן אלא דמים לו בין בחול בין בשבת השתא בחול לא קטלינן ליה בשבת מבעיא אמר רב ששת לא נצרכא [2]אלא לפקח עליו את הגל תנו רבנן [2]והוכה [4]בכל אדם ומת [5]בכל מיתה שאתה יכול להמיתו בשלמא והוכה בכל אדם איצטריך סד"א בעל הבית הוא דקים [6](להו) דאין אדם מעמיד עצמו על ממונו אבל אחר לא קמ"ל דרודף הוא ואפילו אחר נמי אלא ומת בכל מיתה שאתה יכול להמיתו למה לי מרוצח נפקא [3]דתניא [3]מות יומת המכה רוצח הוא אין לי אלא במיתה האמורה בו ומנין שאם אי אתה יכול להמיתו במיתה הכתובה בו שאתה רשאי להמיתו בכל מיתה שאתה יכול להמיתו ת"ל מות יומת מ"מ שאני התם דאמר קרא מות יומת וניגמר מיניה משום דהוה רוצח וגואל הדם שני כתובין הבאין כאחד [7]וכל שני כתובין הבאין כאחד אין מלמדין תנו רבנן [2]מחתרת אין לי אלא מחתרת גנו חצירו וקרפיפו מנין ת"ל [2]ימצא הגנב מ"מ אם כן מה ת"ל מחתרת [8]מפני שרוב גנבים מצויין במחתרת תניא אידך מחתרת אין לי אלא מחתרת גנו חצירו וקרפיפו מנין תלמוד לומר ימצא הגנב מ"מ א"כ מה תלמוד לומר מחתרת [9]מחתרתו זו היא התראתו אמר רב הונא [10]קטן הרודף ניתן להצילו בנפשו קסבר רודף אינו צריך התראה לא שנא גדול ולא שנא קטן איתיביה רב חסדא לרב הונא [11]יצא ראשו אין נוגעין בו לפי שאין דוחין נפש מפני נפש ואמאי רודף הוא שאני התם דמשמיא קא רדפי לה נימא מסייעא ליה רודף שהיה רודף אחר חבירו להורגו אומר לו ראה שישראל הוא ובן ברית הוא והתורה אמרה [4]שופך דם האדם באדם דמו ישפך אמרה תורה הצל דמו של זה בדמו של זה ההיא רבי יוסי ברבי יהודה היא [6]דתניא רבי יוסי בר' יהודה אומר חבר אין צריך התראה לפי שלא ניתנה התראה אלא להבחין בין שוגג למזיד ת"ש רודף שהיה רודף אחר חבירו להורגו אמר לו ראה שישראל הוא ובן ברית הוא והתורה אמרה שופך דם האדם באדם דמו ישפך [6]אם אמר יודע אני שהוא כן פטור ע"מ כן אני עושה חייב לא צריכא דקאי בתרי עיברי דנהרא דלא מצי אצוליה מאי איכא דבעי איתויי לבי דינא בי דינא בעי התראה איבעית אימא אמר לך רב הונא אנא דאמרי כתנא דמחתרת דאמר מחתרתו זו היא התראתו:

מתני׳

אב הכא על הבן. במחתרת מספק אל יהרגהו כגון דודאי רחמי האב על בנו ואפילו הוא מציל ממונו לא יהרגהו הלכך דמים לו עד שיודע לך כשמש שהוא אמרי עליך ושומעך: **כן על האב.** וכ"ש אינים דעלמא הרגהו מספק דודאי מדעתא דהכי אמא דאי קיימת ליה לאפיה קטיל לך עד שיודע לך כשמש שהוא רחמני עליך באב על הבן: **דמים לו.** לשון רבים הוא להכי אמא לומר לך דבין בחול בין בשבת אסור לבן להרוג את אביו במחתרת שהרי לא בא על עסקי נפשות: **אין לו דמים.** לשון רבים דכתיב גבי אינש דעלמא להכי אמא לומר לך אין לו דמים לא בחול ולא בשבת והרגהו: **הרוגי בית דין בשבת לא קטלינן.** כדאמרינן בפרק אחד דיני ממונות (לעיל דף לה:) מלא תבערו אש בכל מושבותיכם[מג]: **קא משמע לן.** דקטלינן משום פקוח נפש דהאיך: **לפקח עליו את הגל.** אם כשהיה מוחר נפל עליו (את) הגל מפקמין עליו היכא דלא בא על עסקי נפשות אבל אם בא על עסקי נפשות כיון דיתן להרגו בלא התראה גברא קטילא הוא משעת [7]סתירה: **והוכה בכל אדם.** אפילו אינו בעל הממון מותר להרגו מדלא כתיב והכהו: **בעה"כ הוא.** דמותר להרגו משום דלהאי גנב קים ליה בגוויה דבעה"כ אינו מעמיד עצמו על ממונו הלכך אדעתיה דלמקטליה אמא: **אבל שאר כל אדם לא.** שהרי גנב זה לא בא אלא על עסקי נפשות של זה: **קמ"ל.** דכיון דעל עסקי נפשות ישראל אמא רודף הוא ויתן להצילו לבעל הבית בנפשו של זה: **שאם אי אתה יכול להרגו בסייף.** כגון שהיה מכשף או שהיה לו נהר מפסיק ואתה יכול לירות בו חץ או אבן: **שני כתובין הבאין כאחד.** בפרק נגמר הדין[מד] דלא בעינן בהו קרא כדכתיב הלכך אי לא רגייה הוה אמינא ליבעי מיתה הכתובה בו כגון הכאה אבל לא לחונקו להטביעו במים: **ואין לי אלא מחתרת.** שאמר כותל: **גנו.** ועלה לו בסולם: **חצרו וקרפיפו.** ובכנס בו דרך הפתח שאלו פתוח מנין: **ת"ל ימצא הגנב.** מדלא כתיב אם במחתרת ימצאנו וכתיב הגנב יתירה משמע בכל גדדין שיהא נראה לך גנב: **מצויין במחתרת.** כלומר מצויין וגלגלין לאתור: **זו היא**

הפרשה. שא"ל התראה אחרת אלא הורגו מיד דכיון דעדה ומקר נפשיה לאמור אדעתא דהכי אמא דאי קאי לאפאי קטילנא ליה ואמרה תורה כיון דרודף הוא א"ל התראה אלא מצילין אותו בנפשו. אבל נכנס לאכלו וגנו דרך הפתח אינו הורגו עד שיאמרו בו בעדים חזי דקאימנא באפך וקטילנא לך וזה יקבל עליו התראה ויאמר יודע אני ועל מנת כן אני עושה שאם תעמיד לנגדי אהרוג אותך אבל בלא התראה לא דילמא לאו אדעתא דנפשות קא אתי אלא לאכסכא פתחא להדיא ועל אדעתא דאי קאי באפאי ליפוק: **קטן הרודף.** את קטן אחר להרגו: **ניתן להצילו בנפשו.** כדילפינן לקמן (דף עב.) רואה ניתן להצילו בנפשו דלא ניתנה התראה אלא לענין ג"ד דלא מצי למקטליה אם הרג בלא התראה: **יצא ראשו.** באשה המקשה לילד ומסוכנת. וקתני רישא החיה פושטת ידה ומותכתו ומוציאתו לאחרים דכל זמן שלא יצא לאויר העולם לאו נפש הוא וניתן להורגו ולהציל את אמו אבל יצא ראשו אין נוגעים בו להורגו דהוה ליה כילוד ואין דוחין נפש מפני נפש. ואם תאמר מעשה דשבע בן בכרי (שמואל ב כ) הנה ראשו מושלך אליך דדמו נפש התם משום דאפילו לא מקרוהו לו היה הרג בעיר כשיתפשטה יואב והן נהרגין עמו אבל אם היה הוא ניצול אע"פ שהן נהרגין לא היו ראשין למקרו כדי להציל עצמן אי נמי משום דמורד במלכות הוה והכי מפרש לה בתוספתא דתמורה[מה]: **משמיה קא רדפי לה.** לאמיה: **והתורה אמרה שופך דם האדם באדם דמו ישפך.** כל הרואה אותו ישפוך דמו בשביל אותו אדם שהוא רודף דהיינו באדם בשביל הצלת אדם הנרדף. והא הכא דלא קתני יודע אני ועל מנת כן אני עושה ואין כאן קבלת התראה ואפילו הכי מיחייב: **הויא ר' יוסי בר' יהודה היא.** דאפילו בהרוגי ב"ד לא בעי התראה אלא להבחין הלכך מבר לא בעי התראה ולא הבחנה ועם האדם בעי לאיתרוי דלא ניחא שוגג דייתי אבל קבלת התראה אפילו בעם האדם לא בעי: **פטור.** כל כמה דלא אמר על מנת כן אני עושה שאהרג עליו כדילפינן בהיו בודקין (לעיל דף מא.) יומת המת (דברים יז) עד שיתיר עצמו למיתה. קא מני הכא גבי רודף דבעי התראה ואם לאו אין מצילין אותו בנפשו: **דקאי בתרי עברי נהרא.** המתרה מלד זה והרודף והנרדף מלד אחר: **דאלולי לא מצי.** והאי פטור ומייב דקאמר אמיתת בית דין קאי ולאחר שהרגו לנרדף: **מאי איכא.** כלומר מאי קא רמי עלייהו דהנך רואין למעבד: **דבעי לאיתויי לבי דינא ומקטליה.** דכתיב (דברים כב) ובערת הרע מקרבך הלכך בעי התראה דבלאו הכי לא מקטלי ליה: **זו היא הפרשה.** אלמא משום דמחזקינן ליה רודף לא בעי התראה:

מתני׳

מסורת הש״ס

ו) [עי׳ תוס׳ לקמן עב. ד״ה אף], **ב)** [ע״ל ליכן], **ג)** כ״מ לא: לעיל מה: עב., **ד)** [קידושין כה. יומ״ן], **ה)** [כתובות לה:], **ו)** [אבלות פ״ז משנה ו ושם איתא יצא ויהי וכן משמע בר״ם ובנרבעטרא ותמיה אמנם בתוס׳ יבמות סוף פ״ט איתא ראשו וע׳ תוס׳ לעיל עט. ד״ה ליכן], **ז)** לעיל ח: מת. מכות י: ט:., **ח)** [תוספ׳ פי״ח], **ט)** [שמות לה:], **י)** [ע״ל התירה], **כ)** [לעיל מה:], **ל)** [ע״ל תתרומות פ״ז], **מ)** כס״מ: בן ברית ולא מקומר דמקומדין, **נ)** [ע״ז מי:].

תורה אור השלם

1. אם זָרְחָה הַשֶּׁמֶשׁ עָלָיו דָּמִים לוֹ שָׁלֹם יִשָּׁלֵם אם אין לו ונמכר בגנבתו: שמות כב ב
2. אם במחתרת יִמָּצֵא הַגַּנָּב וְהֻכֶּה וָמֵת אין לו דָּמִים: שמות כב א
3. אַךְ בַּאֲשֶׁר הִכָּהוּ בְיָדוֹ וָיָמֹת מוֹת יוּמַת הַמַּכֶּה רֹצֵחַ הוּא גֹאֵל הַדָּם יָמִית אֶת הָרֹצֵחַ בְּפִגְעוֹ בוֹ: במדבר לה כא
4. שֹׁפֵךְ דַּם הָאָדָם בָּאָדָם דָּמוֹ יִשָּׁפֵךְ כִּי בְּצֶלֶם אֱלֹהִים עָשָׂה אֶת הָאָדָם: בראשית ט ו

מוסף רש״י

אין לי. אי לא כתיב אלא יומת. אלא במיתה האמורה בו. סייף (לעיל מה:). מנין שאם אי אתה יכול כו׳. כגון שהיה בסמיכה ובאתה ואתה יכול לזרוק בו חץ או לנוטשו (ב״מ לא:). ת״ל מות יומת. דיוליית הוא (לעיל מה:). שני כתובין הבאין כאחד אין מלמדין. מדלא כתב אחד ונגמור טילהו מניה (קדושין כד:). אלא להבחין בין שוגג למזיד. אלא יוכל לומר מכיר הייתי אותה (לעיל ח:).

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com